

¿UNHA NOVA EMBARCACIÓN NOS PETRÓGLIFOS DA COSTA DE OIA?

Por: Cándido Verde Andrés e Fernando Javier Costas Goberna

O repertorio dos petróglifos da serra da Grova no Suroeste galaico, continua a ofrecer mostras da singularidade da Arte Rupestre do Noroeste peninsular ibérico nesta área xeográfica, como se reflicte na aproximación que facemos a una das mais recentes localizacións..

1. Alto das Veigas. Mougás. Os gravados rupestres que presentamos nestas páxinas atópanse non lonxe da pista – pola parte darriba dela- que arrancando no refuxio de cazadores de Mougás chega ata “o curro”. Nesta área xa coñecíamos a existencia de gravados no lugar do *Alto das Veigas* á beira da pista, configurados por unha figura de certa complexidade definida por un óvalo irregular asociado a unha figura irregular hexagonal da que parten ou chegan diversos trazos¹.

Precisamente ao Nordeste² dos gravados xa coñecidos, é onde atopamos este novo conxunto, nunha zona en que son abundantes os restos de rochas con restos mellor ou peor conservados de covañas, círculos, liñas etc. cara ao occidente do conxunto de mámoas de *Cruz de Pau* da parroquia de Viladesuso.

1.1. Alto das Veigas II, Mougás. Panel 1A.- Os gravados distribúense por un afloramento granítico con pegadas de cantería, que destaca no terreo sobre todo na zona occidental. Ao Norte na zona mais elevada do conxunto, liñas que parecen arrancar nunha cazoleta central, van rodeando as protuberancias e resaltes da rocha configurando unha composición circular e que, nos seus compartimentos, presenta algunhas covañas, Esta gran composición circular amosa cara ao Sur unha ramificación asociada a unha figura rectangular axadrezada. Nesta mesma zona completa o repertorio algunha covaña e unha pequena figura semellante a representación dun “lazo”.

1.2. Alto das veigas II, Mougás. Panel 1B.- Este panel ocupa a parte Sur - Occidental do conxunto granítico. Na zona inferior esquerda, na parte con mais pendente, aparecen algunhas figuras de carácter circular irregular, e algunha que nos fai lembrar aos denominados pectiniforme, en calquera caso todas de difícil lectura debido ao mal estado de conservación no que se atopan os gravados.

Pero o mais relevante ven a darse na parte superior, onde temos nunha zona de superficie horizontal, un grupo de sete covañas dispostas do xeito seguinte: 4 de elas en arco, e dúas nunha liña imaxinaria perpendicular a el. Unha sétima covaña mais á dereita e a mais grande aparece preto dunha controvertida figura definida por unha base composta por unha figura rectangular na que a liña inferior se prolonga sinuosa cara á esquerda e tendendo cara á verticalidade. No centro do rectángulo unha liña vertical e perpendicular á base, prolóngase cara arriba “pinchando” unha figura semellante a unha media lúa. Algunhas covañas se aprecian con claridade á esquerda desta figura, e algunha liña na parte superior completa o repertorio.

Algunhas covañas semicubertas pola vexetación distribúense polo resto das rochas do conxunto.

1.3. A interpretación da figura do panel 1b do grupo II do Alto das Veigas en Mougás coma unha embarcación. Non podemos atopar ningún elemento ata estas datas no repertorio iconográfico dos petróglifos do NO da península Ibérica, semellante á figura principal do panel 1b do grupo do Alto das Veigas II nos montes da parroquia de Mougás no concello pontevedrés de Oia. E aínda que con reservas, como deixamos exposto en páxinas anteriores cando nos ocupamos da descrición dos gravados desta superficie, a figura definida por un pequeno rectángulo, finalizando na parte esquerda nunha liña curta dirixida cara arriba como prolongación da proa a modo de roda, podemos asociar a representacións semellantes interpretadas como reproducións de embarcacións.

A presenza de embarcacións na costa Suroeste galaica de Oia, está xa documentada ata esta data polas tres figuras

¹ 42° 03' 13" N, 8° 51' 16,5" O, altitude 405 m, segundo José Mª Mora

² 42° 03' 21" N, 8° 31' 063" O, altitude 452 m, segundo José Mª Mora

das inmediacións do río Vilar; as dúas do excepcional panel de Auga dos Cebros I e a solitaria da estación do Viveiro, todas elas na parroquia de Pedornes³. Pero é certo tamén que as características das representacións destas embarcacións son diferentes da figura que nos ocupa nestas páxinas.

A figura de Alto das Veigas II preséntanos a dificultade de asociala coa iconografía coñecida nos modelos atlánticos da zona escandinava, xa que as embarcacións do Norte de Europa presentan unhas características diferentes na representación da roda e codaste con respecto á nosa ademais da ausencia de calquera elemento relacionado co uso do vento como forza propulsora, no caso das nórdicas.

E fuxindo de buscar paralelismos co numeroso grupo de figuras de barcos, distribuído por todo o mundo da arte rupestre con asimilacións cronolóxicas problemáticas, si que podemos atopar algún tipo de semellanza con algunhas no Mediterráneo oriental, concretamente coas figuras incisas reflectidas nas pezas cerámicas denominadas como “frying-pan” nas culturas do Exeo, concretamente na cicládica de

Keros-Syros do III milenio a.C. con figuras de embarcacións estilizadas de casco estreito e con indicación de roda tendente a verticalidade⁴, e con ausencia de codaste; modelo ao que parece corresponder tamén un gravado rupestre da illa de Naxos, embarcación que aparece asociada a unha representación de figura humana e un zoomorfo.

Calco sobre soporte de papel da controvertida figura de Mougás

Interpretando a figura como unha embarcación xorde a pregunta: e cal vén sendo o papel da figura da liña vertical que saíndo do centro da base se asocia na parte superior a unha especie de media lúa?. Resulta complicado facer unha interpretación con certeza. Podemos pensar nunha representación antropomorfa?.

Sí descartamos a posibilidade de tratarse duna figura humana, esta combinación a primeira vista fainos pensar que podería tratarse dunha media lúa, e tomándonos a liberdade de desdramatizar o asunto, poderíamos dicir que presenta o aspecto dunha *media lúa pinchada nun pau*, ao que poderíamos engadir que está sendo transportada por unha embarcación⁵, xa que certo é en calquera caso que as figuras que poderíamos asociar a representacións de tipo astral como soliformes ou estrelas son coñecidas nalgúns superfcies dos petróglifos galaicos⁶.

³ Costas Goberna, F.J.; Peña Santos, A.. Glaukopis nº 11. Oia. Arte Rupestre y Embarcaciones en la Prehistoria de Galicia. Boletín del Instituto de Estudios Vigueses. Vigo. 2005: 185-223.

Costas Goberna, F.J.; Peña Santos, A.. Glaukopis nº 12. Las Embarcaciones de los Petroglifos de Oia y los Tesoros del libro de San Cipriano. Vigo. 2006: 277-292.

⁴ Das interesantes pezas profusamente decoradas coñecidas como “frying-pan” (literalmente “tixolas”) da cultura Keros-Syros das illas Cícladas gregas, pódense contemplar unha boa mostra no Museo Nacional de Atenas, e no Museo Marítimo de Chania existe unha reprodución a escala do modelo.

VIGIE, B. Les representations des bateaux dans le bassin Méditerranéen aux temps protohistoriques. Navigation et gens de mer en Méditerranée. Maison de la Méditerranée cahier nº 3. París. 1980. pp. 17-32

⁵ Isto poderíanos levar a caer na tentación de fantasiar e imaxinar que estamos ante unha escena na que a lúa é levada por unha “barca” cara ás coviñas que representarían algunha constelación identificada e coñecida polos autores...? Aínda que tamén se podería pensar que non se trata de ningunha embarcación senón dunha serpe que transportara a lúa...? Como vemos as posibilidades especulativas son diversas.

⁶ GARCÍA ALÉN, A. y PEÑA SANTOS, A. de la: Grabados rupestres de la provincia de Pontevedra. A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, pp. 29. Por poñer un exemplo podemos citar a inequívoca figura estreliforme de catro puntas da superficie do grupo I de Parada en San Isidro de Montes en Campo Lameiro, con unha orientación clara N- S, L-O.

Pero atendendo á interpretación mais lóxica, si aceptamos estar diante da representación dalgún tipo de barco, sería a de que a “media lúa” asociada ao trazo perpendicular non sería tal, e a liña vertical correspondería ao mastro e a suposta media lúa podería tratarse da reprodución da vela medio recollida, ou embolsando o vento; outra posibilidade

Embarcación nunha frying-pan de Keros-Syros 2800-2300 BC Grecia

coa que poderíamos especular é que podería tratarse dunha representación arboriforme, o que nos levaría a pensar na posibilidade de tratarse dunha una embarcación primitiva na que a vela é substituída de forma rudimentaria pola utilización dunha árbore sobre a cuberta, coma nos exemplos deste tipo de sobra coñecidos na segunda metade do III milenio a.C. nas embarcacións dos vasos exipcios do período Gerzean⁷.

Do Mediterráneo tamén, e mais próximas, atopamos unha certa semellanza, aínda que de lonxe na indicación de elementos alusivos ao uso de vela, nas figuras gravadas no

complexo funerario da “torre del Ram” pertencente ao denominado Bronce naviforme balear⁸.

Concluindo, as primeiras impresións da figura de Alto das Veigas II, son as de que a súa semellanza é notable con figuras de embarcacións coñecidas de casco estreito, e roda pronunciada con indicación de mastro e posible vela, quedándonos a dúbida de se se trata duna representación arboriforme a modo de vela primitiva, ou se trata da representación da vela semirrecollida ou embolsando vento. A marcada rectangularidade na representación do corpo da embarcación poderíanos facer pensar que estamos ante un modelo de similares características a unha balsa.

A presenza de embarcacións nos gravados rupestres nesta área xeográfica, é sobradamente coñecida no conxunto de Auga dos Cebros en Pedornes, Oia, como xa reflectimos tamén dende as páxinas de números anteriores de AUNIOS.

4. Bibliografía citada

- COSTAS GOBERNA, F.J.; PEÑA SANTOS, A.. 2005: Oia. Arte Rupestre y Embarcaciones en la Prehistoria de Galicia. 2005: Glaucois n° 11. Vigo.
- 2006: Las Embarcaciones de los Petroglifos de Oia y los Tesoros del libro de San Cipriano. Glaucois n° 12. Boletín del Instituto de Estudios Vigueses. Vigo.
- COSTAS GOBERNA, F.J. y PEREIRA GARCIA, E. 2006: “Los Petroglifos de “A Cabeciña” en Mougás. Oia-Pontevedra”. Glaucois. Boletín del Instituto de Estudios Vigueses, 12. Vigo, 2006
- FABRE, DAVID 2004-2005: Seafaring in ancient Egypt. London.
- GARCÍA ALÉN, A. y PEÑA SANTOS, A. de la: 1980: Grabados rupestres de la provincia de Pontevedra. Fundación Barrié de la Maza. A Coruña.
- GUERRERO AYUSO, Victor M. 2006: Nautas baleáricas durante la Prehistoria. (parte II). De la iconografía naval a las fuentes históricas. PYRENAE 37-2. Barcelona.
- LANDSTRÖM, B.: 1964: El Buque. Barcelona.
- VIGIE, B. 1980 : Les representations des bateaux dans le bassin Méditerranéen aux temps protohistoriques. Navigation e gens de mer en Méditerranée. Maison de la Méditerranée cahier n° 3. París.

⁷ FABRE, David. Seafaring in ancient Egypt. London 2004-2005. pp. 91,92,112,113,114.

⁸ Guerrero Ayuso, Victor M. PYRENAE 37-2. Nautas baleáricas durante la Prehistoria. (parte II). De la iconografía naval a las fuentes históricas. Barcelona. 2006: 7-45.